

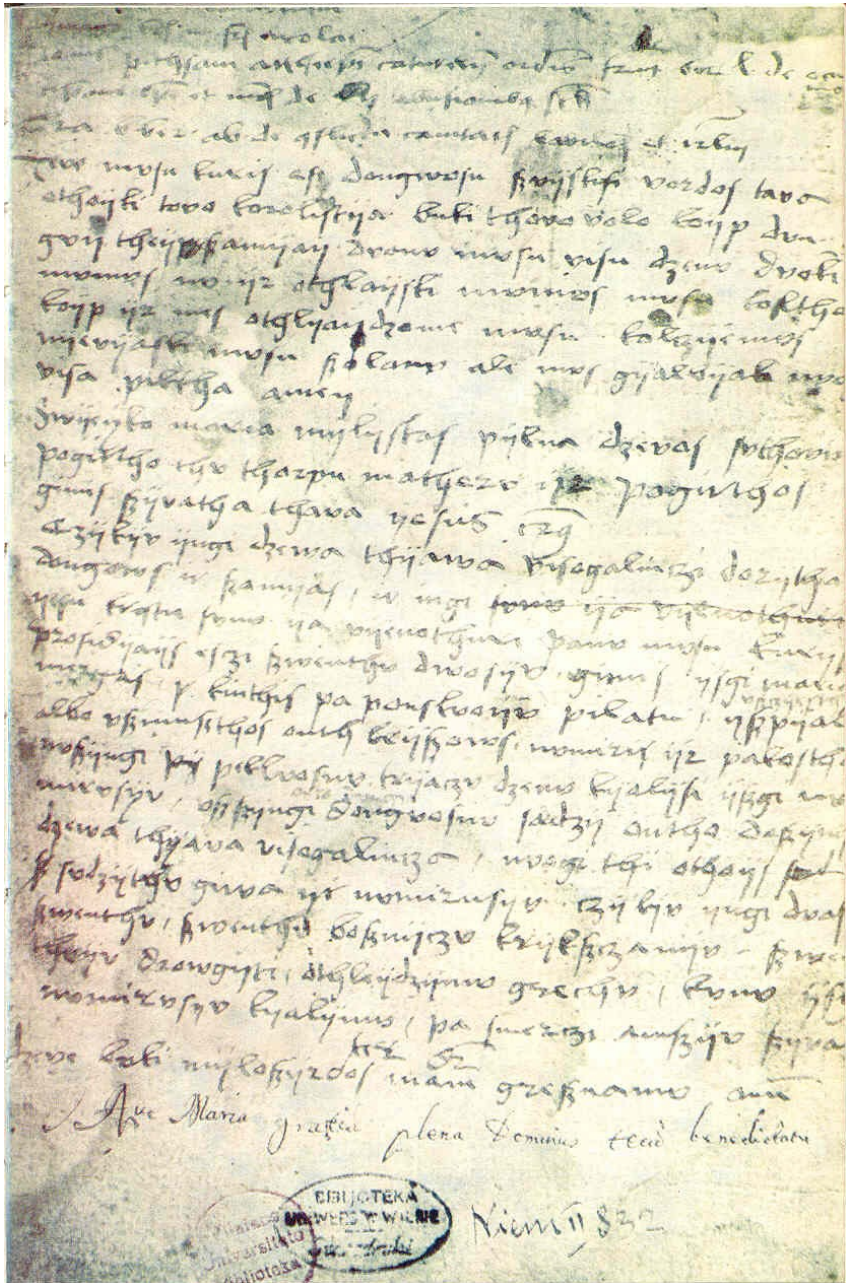
Počátky litevského písemnictví

Malá (Pruská) a Velká Litva

	Mluvená litevština		Rukopisná litevština		Tištěná litevština		
	Malá Litva	Velká L.	Malá Litva	Velká L.	Malá Litva	Velká L.	
<u>cca 7.</u> století							
cca 1525							
1547							
1595 / 99							

Počátky písemné litevštiny

První souvislý litevský text:

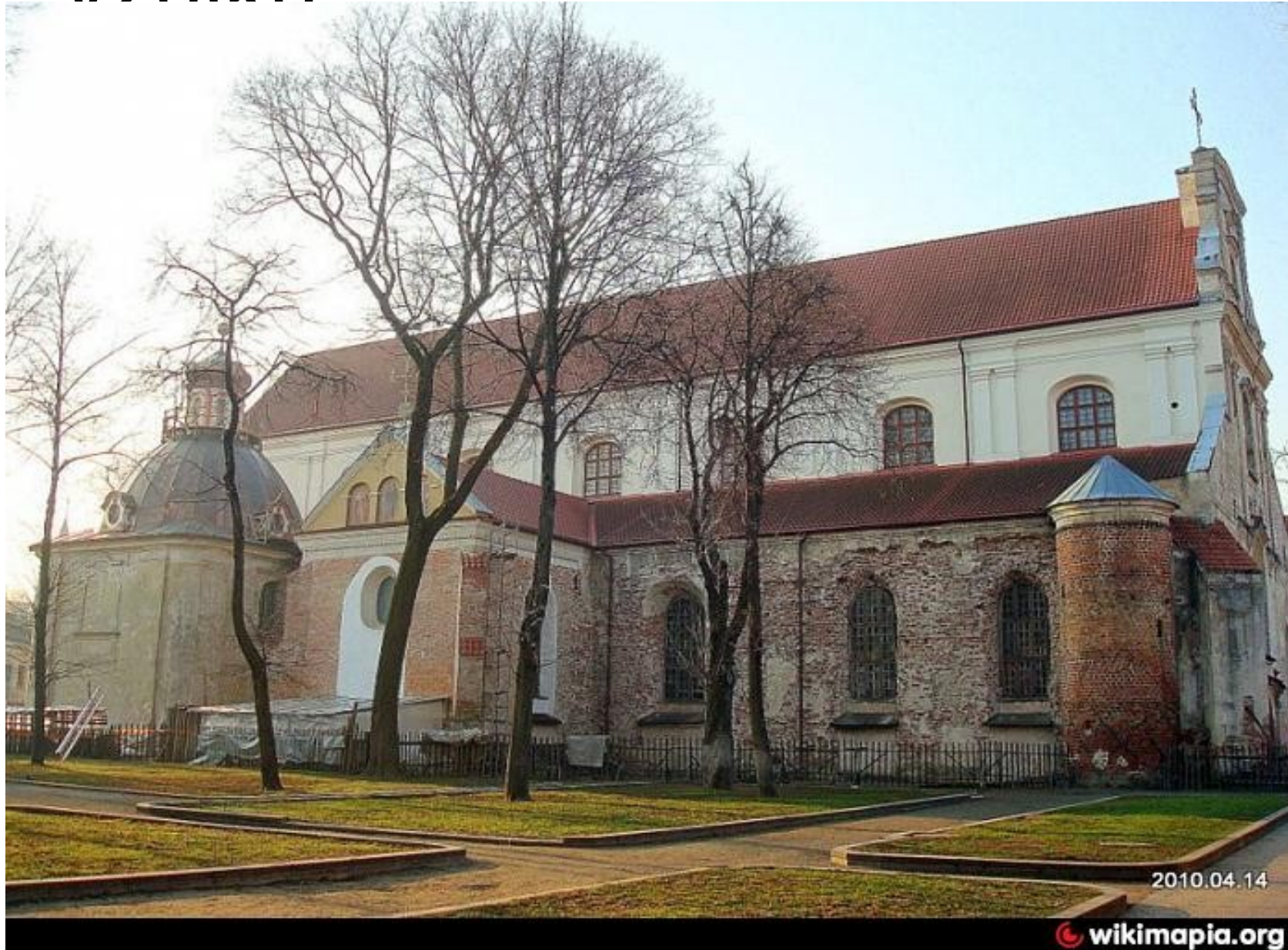
Rukopisný Otčenáš (litevsky *Tėve mūsų*),
datuje se do cca. 1504-1525

Text je vepsán do knihy *Tractatus
sacerdotalis*, 1503, Strassburg

Nachází se ve Vilniusu, v knihovně Vilniuské
univerzity.

[http://lietuvos.istorija.net/lituanistica/teve
musu1503.htm](http://lietuvos.istorija.net/lituanistica/teve_musu1503.htm)

První litevský rukopisný text: souvislosti vzniku

Františkánský klášter ve Vilniusu

Založen litevským velkoknížetem Gediminasem v 14. století.

Jedno z nejdůležitějších center vzdělanosti Litevského státu v 14.-18. století.

První litevský text: souvislosti vzniku

Sabbato tertie dñice. xl

omnia. Dicit ei iesus. Ego sum qui loquor tibi. Et continuo venerunt discipuli eius et mirabantur: quia cum muliere loquebatur. Nemo tamen dicit. quod queris aut quid loqueris eum ea. Reliquit ergo byrdia sua mulier: et abiit in civitatem: et dixit illi de civitate. Venite et videte domum non qui dixit tibi omnia quecumque fecit. Numquid ipse est christus? Et iterum ergo de civitate et veniebant ad eum. Interea rogabant discipuli eius dicentes. Rabbi madduca. Ille autem dixit eis. Ego cibum habeo manducare que vos nescitis. Dicebat ergo discipuli eius ad invicem. Numquid aliquis attulit ei manducare. Dicit eis iesus. Deus cibus est ut faciat voluntatem eius qui misit me ut perficiam opus eius. Nonne vos dicitis quod adhuc quat tuos: menses sunt et messis venit. Ecce dico vobis levate oculos vestros et videte regiones: quia albesunt iam ad messem. Et qui metit mecedem accipit et congregat fructum in vitam eternam. ut qui seminat simul gaudeat et qui metit. In hoc enim est verbum verum: quia alius est qui seminat et alius est qui metit. Ego misi vos metere: quod vos non laborastis. Alii autem laboraverunt. et vos in labores eorum introistis. Et civitate autem illa multi crediderunt in eum samaritanorum propter verbum mulieris testimonium perhibentis: quia dixit tibi omnia quecumque fecit. Cum venissent ergo ad illum samaritanorum rogaverunt eum ut ibi maneret. Et mansit ibi duos dies. Et multo plures crediderunt in eum propter sermonem eius et mulieri dicebant. Quia non tam propter tuam loquelam credimus. Propter enim audivimus? et scimus: quia dicit vere saluator mundi. **Offertio.** Intende voci orationis mee rex meus et deus meus quos nesciam ad te orabo dñe. **Secretilis boibus.** Venite et videte domum non qui dixit tibi omnia quecumque fecit. Numquid ipse est christus? Et iterum ergo de civitate et veniebant ad eum. Interea rogabant discipuli eius dicentes. Rabbi madduca. Ille autem dixit eis. Ego cibum habeo manducare que vos nescitis. Dicebat ergo discipuli eius ad invicem. Numquid aliquis attulit ei manducare. Dicit eis iesus. Deus cibus est ut faciat voluntatem eius qui misit me ut perficiam opus eius. Nonne vos dicitis quod adhuc quat tuos: menses sunt et messis venit. Ecce dico vobis levate oculos vestros et videte regiones: quia albesunt iam ad messem. Et qui metit mecedem accipit et congregat fructum in vitam eternam. ut qui seminat simul gaudeat et qui metit. In hoc enim est verbum verum: quia alius est qui seminat et alius est qui metit. Ego misi vos metere: quod vos non laborastis. Alii autem laboraverunt. et vos in labores eorum introistis. Et civitate autem illa multi crediderunt in eum samaritanorum propter verbum mulieris testimonium perhibentis: quia dixit tibi omnia quecumque fecit. Cum venissent ergo ad illum samaritanorum rogaverunt eum ut ibi maneret. Et mansit ibi duos dies. Et multo plures crediderunt in eum propter

Sabbato tertie dñice. xl.

Erat autem iacobus dñes valde. et erat ei pomerium vicinam domui sue. Et ad ipsum confluere iudicio quod esset honorabilior omnino. Et constituti sunt duo senes iudices in anno illo de quibus locutus est dñs: quia egressa est iniquitas de babilone a senio: ibus iudicibus qui videbant regere populum. Ipsi frequentabant domum iacobum et veniebant ad eos omnes qui habebant iudicia. Cum autem populus revertisset post meridiem: ingrediebatur susanna et deambulabat in pomerio viri sui. Et videbant eam senes quoniam die ingredientem et deambulantem: et exarserunt in concupiscentia eius. Et auerterunt sensum suum et declinaverunt oculos suos ut non viderent celum neque recordarentur iudiciorum iustorum. Factum est autem cum observarent diem aptum quando eam possent invenire solas ingressa est aliquando sicut veri et nudius tertius eorum duabus solis puellis: voluntate lauari in pomerio. Estus quippe erat. Et non erat ibi quisquam propter duos senes absconditos contemplantes eam. Dixit ergo puellis. Offerite mihi oleum et signata est ostia pomerii claudite ut lauet. Cum autem egressa essent puelle: surrexerunt duo senes et accurrerunt ad eam: et dixerunt. Ecce ostia pomerii clausa sunt: et nemo nos videt: in concupiscentia tua sumus. Quamobrem assente nobis et commiscere nobiscum. Quod si nolueris dicemus testimonium contra te quod fuerit tecum iuvenis: et ob hanc causam emiseris puellas a te. Ingemuit susanna et ait. Singulæ sunt mihi videtis. si enim hoc egero mors mihi est: si autem non egero non effugiam vias. Sed melius est mihi absque opere incidere in manus hominum quam peccare in conspectu dñi. Et exclamavit voce magna susanna. Exclamaverunt autem et senes aduersus eam. Et cucurrerunt et aperuit ostia pomerii. Cum autem audissent clamorem in pomerio factum multi domus irruerunt per posticum ut viderent quidnam hoc esset. Postquam autem senes locuti sunt: erubescerunt serui vehementer: quia non quod dixerat fuerat sermo diuinitatis de susanna. Et facta est dies crastina. Cumque venisset populus ad virum et iacobum venerunt et duo presbyteri plenam iniquam cogitationem aduersus susannam ut interficerent eam. Et dixerunt coram populo. Mittite ad susannam filii belchie viros iacobum. Et statim miserunt. Et venit cum parentibus et filiis et universis cognatis suis. Fiebant igitur super eam omnes qui noverant eam. Consurserunt autem duo presbyteri in medio populi: posuerunt manus suas super caput eius. Que stans suspexit ad celum. Erat enim cor eius fissum ducta habens in domino. Et dixerunt presbyteri. Cum deambularem in pomerio soli ingressa est hec cum duabus puellis et clausit ostia pomerii: et dimisit a se puellas. Venit ad eam adolescens qui erat absconditus et concubuit cum ea. Porro nos cum essemus in angulo pomerii videntes iniquitates cucurrimus ad eam: et vidimus eos pariter commisceri. Et illum quidem nequissimum comprehendere qui a fortiori nobis erat: et aperto ostio

Další litevské zápisy v knihách z františkánského kláštera, např. v misálu z r. 1501 (jednotlivá slova, fráze)

Vznik vilniuských litevských textů NESOUVISÍ s (proti)reformací

První litevská KNIHA

Luteránský *Catechismus*,
1547, Královec

Editor: **Martynas Mažvydas**

Kniha vznikla na zakázku
Albrechta Braniborského

PŘÍMÁ souvislost s reformací.

Konkurence Malé a Velké
Litvy

Počátek SOUVISLÉ litevské
literární tradice.

První litevská KNIHA

KNIGIELES

Pašias byla Lietuvoskamp jr

Semalstump.

Bratei seferis imkiet manė ir skalekiet/
Ir tatal skaitidami permankiet.
Makla schito tewai iusu erakšdawa turci.
Ne to negaleis ne wenu budu gauti.
Regtey to narela sawa atimis/
Taispyr ischgirski sawa ausimis.
Jan nu ka tewai nakada neregleia/
Nu schieat wits iusump acia.
Veizdekiet ir dabakierese smanes wofas
Schieat eit iusump šadis bogaus karalistas
Malanel ir su dziaulstam es šadi prigimkiet
A iusu bukusu schaimina matikiet.
Sunus dukteris iusu tur tatal matiey
Visa schyrdy tur to dewa šady milety.
Jei bratei seferis tus šadzius nepapeltis
Dewa tewo ir sunu sau milu padarisi.
Ir pašlawinei pa atimis dewa busit.
Visosu daitkosu palaimi tureste.
Schieu maklu dewa tatrai pašysye
Ir bogaus karalistas p prisiatysye.
Kusca

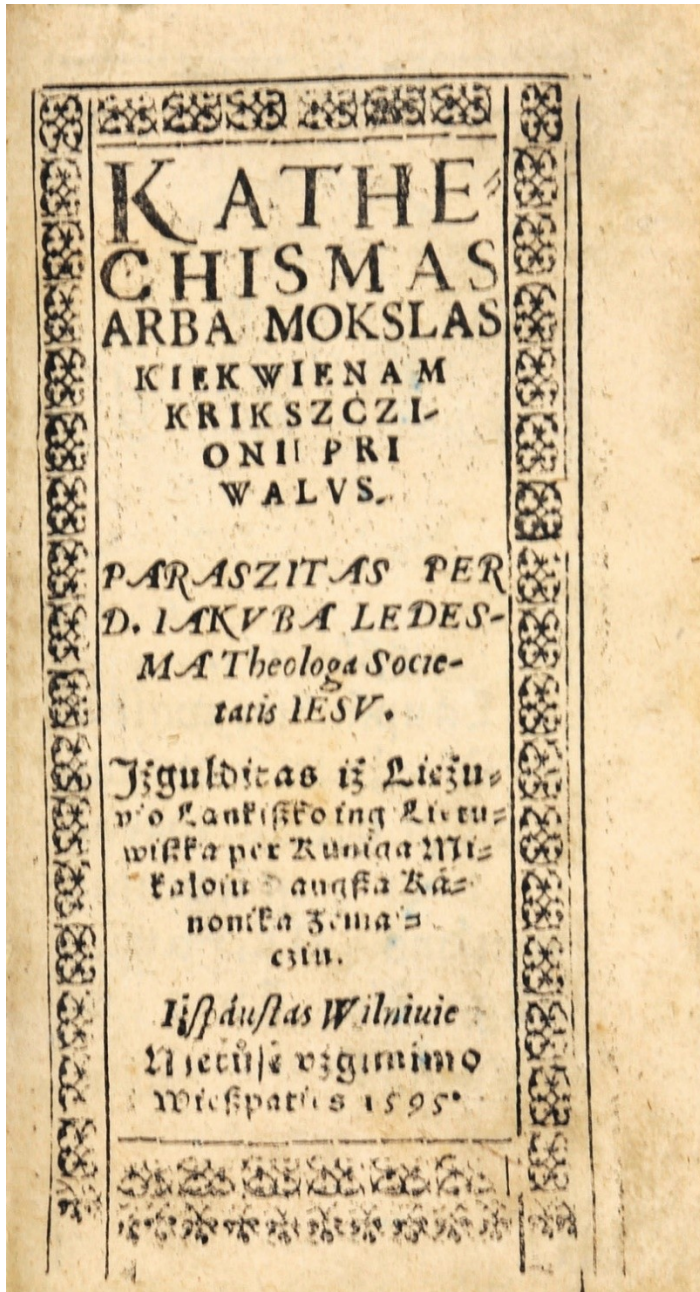
Luteránský *Catechismus*,
1547, Královec

Editor: Martynas
Mažvydas

Litevská předmluva:
první báseň v litevštině
„Knižky sami promlouvají
na Litevce a Žemaity“

Akrostich (první písmena
každého řádku)

První dvě litevské knihy na VELKÉ Litvě

Katolický *Katechismus*, 1595,
Vilnius

Katolická *Postilla*, 1599,
Vilnius

Editor: Mikalojus DAUKŠA

PŘÍMÁ souvislost s
protireformací.

Konkurence Malé a Velké
Litvy

Počátek SOUVISLÉ litevské
literární tradice.

Kulturní a náboženské kontexty litevštiny

- **Reformace a luteranizmus**
 - Martin Luther a jeho 95 tezí (1517)
 - Albrecht Braniborský a sekularizace Pruska 1525
- Náboženská konkurence **reformovaných** církví a **katolicismu**.
Vznik a působení **jezuitského** řádu.
- „Konkurence“ **Malé a Velké** Litvy jako odraz výše zmíněných procesů.

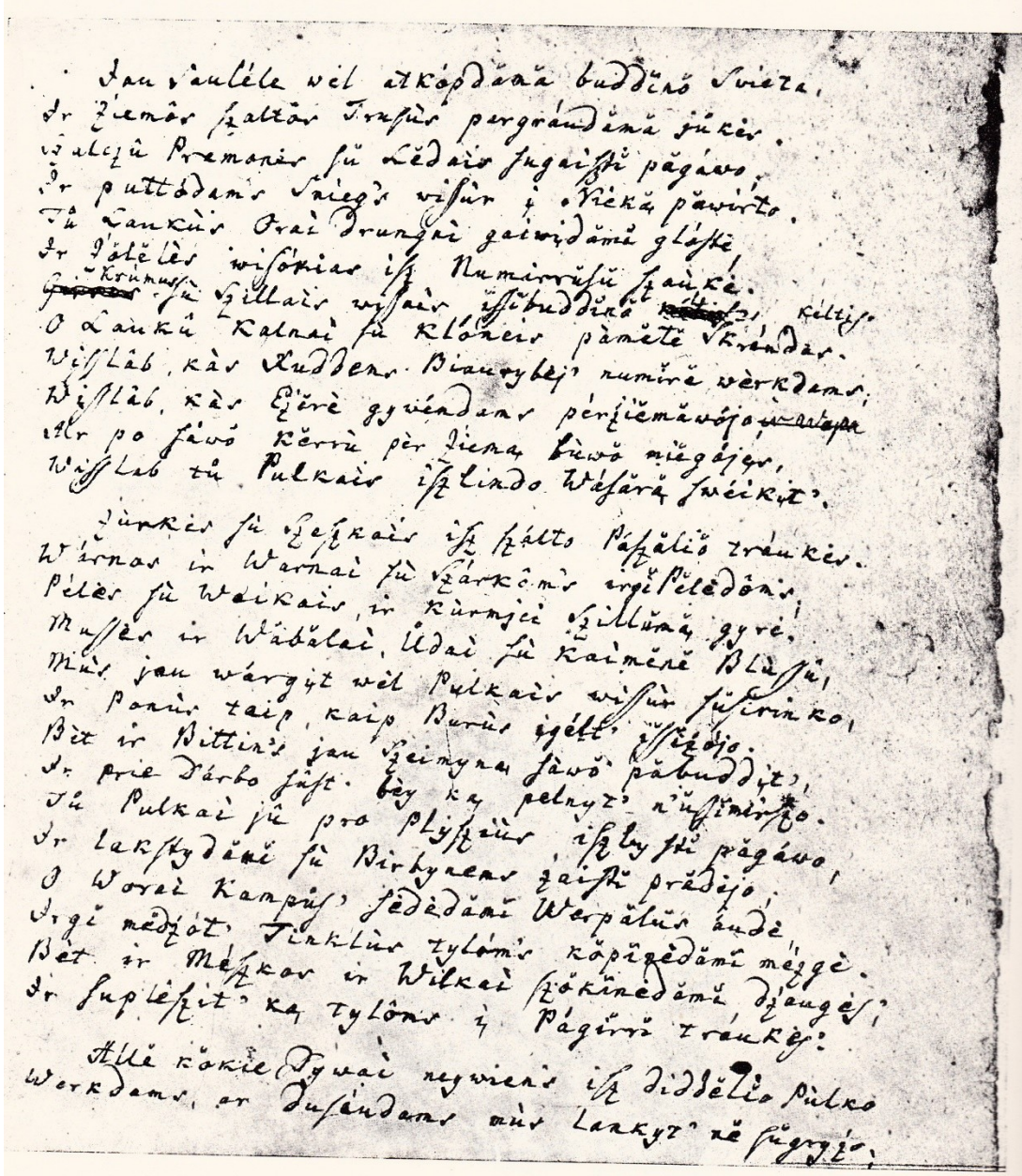
Litevština jako předmět odborného zájmu

- První litevský slovník a gramatika:
 - Velká Litva: Konstantinas Sirvydas, *Dictionarium trium linguarum*, 1620, Vilnius.
 - Malá Litva: Daniel Klein, *Grammatica Litvanica*, 1653, Královec.

Litevština jako předmět odborného zájmu

- Malá Litva:
 - Philip Ruhig, *Betrachtung der Litauischen Sprache (Pojednání o litevském jazyce)* – 1747, Královec. První tři litevské lidové písně.
 - Michael Mörlin a tzv. debata ohledně spisovné litevštiny (od r. 1705)
 - Johannes Schultz a první SVĚTSKÁ KNIHA v litevštině: 1706 (překlad Ezopových bajek)

Kristijonas Donelaitis a jeho *Metai* (Roční doby)

Jau Saulėle vel atkoptānā buddis šviesa,
Ir žiemės šaltis Trupis pergoandina šūkis.
Valežū Premonis su Lėdais fugaišči pagāvo,
Ir puttdamio šnieg's visur i. Niekā pavirto.
Tū Laukūs Orai Drungai gairvidamē glōstē,
Ir Jātēlēs visofias i. Numirvūšū šaukē.
O Laukū Kalnai su Klōnais pamētē šarūdar.
Wislab, kās Luddens. Bianoybē? numirē wērkdam.
Wislab, kās Gūrē gyvėdamas pėržiēmāvōjau walytē.
Alr po fāvō kėrū pėr diemā šiwō mēgājė.
Wislab tū Pulkais i. Lindo Wėfārā šwėikit.
Junkis su Žėpkais i. šaltis Papalio traukis.
Wironas ir Warnai su Žarkomis irgi Pėlėdams.
Pėlės su Wėikais, ir kūrūjēi žillūmā gyvė.
Muslės ir Wabūlai, Udai su kaiminē Wlūšū.
Mūs jau wargit wēl Pulkais visur šūtrinkoi.
Ir Panis taip, kaip Buris i. gėlt. i. šwėit.
Bit ir Wittin's jau žėimynā fāvō pabūdūt.
Ir prie Darbo fūst. bėg ka pelnyz nūšimirtō.
Tū Pulkai su pro plyšius i. šlytē pagāvo,
Ir Larkydamē su Nirkynas žaištē prādijo.
O Worai Kampis, Jėdėdamē Werpālūs andė.
Ir gi mēdūt, Tinklūs tylomē kōpėdėmē mēggē.
Bet ir Mėškav ir Wilkai šokimėdāmē d'augėj.
Ir suplėst. ka tylomē i. Pāgūri traukėj.
Alle kōkie D'gūai nevwienis i. šiddėlio Pulko
Werkdam, or Dufandams oūs Larkyz nē fūgryz.

- Nejdůležitější sekulární text staré litevštiny
- Napsáno cca 1750
- První vydání 1818, Královec
- Veršovaný didaktický epos
- Cca 3000 hexametrických veršů
- Výjimečně kvalitní a autentická litevština
- PRVNÍ litevský text široce známý mimo Litvu